

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2007:83

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING I FORM AV ANTIKVARISK KONTROLL

Gamla spår i Röks Ödemark

Inför raseriing av luftledning och nedläggning av ny elkabel

RAÄ 68 m fl, stensträngsområde och boplatssområde

Färgestad 1:2, 1:3, 3:1 och Röks Ödemark 1:6

Röks socken, Ödeshögs kommun

Östergötland

Dnr 422-1368-2007

Johan Stenvall

UV ÖST RAPPORT 2007:83

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING I FORM AV ANTIKVARISK KONTROLL

Gamla spår i Röks Ödemark

Inför raseriing av luftledning och nedläggning av ny elkabel

RAÄ 68 m fl, stensträngsområde och boplatssområde

Färgestad 1:2, 1:3, 3:1 och Röks Ödemark 1:6

Röks socken, Ödeshögs kommun

Östergötland

Dnr 422-1368-2007

Johan Stenvall

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se/uv

Produktion/grafisk form Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Utskrift UV Öst, Linköping 2007

Kartor ur allmänt kartmaterial, ©Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2007 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2007:83

ISSN 1404-0875

Innehåll

Sammanfattning 5

Bakgrund 5

Syfte 5

Kultur- och fornlämningsmiljö 8

Metod och genomförande 8

Resultat 8

Åtgärdsförslag 9

Referenser 9

Arkiv 9

Administrativa uppgifter 9

Bilaga 1. Kalibrerad ^{14}C -datering 10

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för undersökningen markerad.

Fig 2. Utdrag ur analoga Gröna kartan med undersökningen markerad. Skala 1:50 000.

Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll

Gamla spår i Röks Ödemark

Sammanfattning

Vattenfall Eldistribution AB planerade för ombyggnad av ledningsnätet inom ett område sydväst om Rök. Arbetet innebar nedgrävning av jordkabel utmed en ca 800 meter lång sträcka, samt raserings av elva elstolpar. De berörda fastigheterna var Färgestad 1:2, 1:3 och 3:1 samt Röks-Ödemark 1:6.

Raseringsarbetet planerades att ske i mycket nära anslutning till delar av två stensträngar, RAÄ 58 och 59. Här anvisade Riksantikvarieämbetet, UV Öst lämpliga körvägar samt var stensträngar var belägna. Schaktning för jordkabel planerades att ske dels utmed befintlig körväg i närområdet till RAÄ 58, dels i åkermark förbi ”förlängningen” av RAÄ 68, som är ett stensträngssystem som upphör där åkermarken vidtar. Stora delar av sträckan kunde plöjas i väg- eller dikeskant varvid ingen arkeologisk insats var nödvändig på dessa platser.

Gården Röks Ödemark ligger på ett höjdläge i området. Intill detta höjdläge bedömdes möjligheten att omarkerade fornlämningar skulle kunna finnas. Den 25 juni 2007 togs två sökschakt upp över höjden men inga anläggningar, konstruktioner, lager eller fynd påträffades. I förlängningen av RAÄ 68 (Röks sn) förlades ett schakt. Här påträffades de bortodlade resterna efter stensträngarna i form av ett något djupare lager med hårt packad mörkare jord innehållande en del mindre stenar (förmodligen kilstenar) och ett par anläggningar. Intill den norra stensträngen låg en härd och intill den södra strängen en grop eller stenlyft. Härden har daterats till 2310±30 BP vilket betyder början av 300-talet f Kr (förromersk järnålder). Undersökningen bekräftade stensträngarnas fortsättning på åkern i riktning mot en mindre plåtå som med stor sannolikhet innehåller boplatsen. Stensträngarna bildar strax innan åkern en fägata vilken leder upp till boplatsen. Även här anvisade UV Öst var ledningen skulle läggas varför största delen av anläggningarna ligger kvar.

Efter avslutad undersökning och anvisningar bedömer UV Öst att ledningen kan förläggas som planerat och att ledningen kan raseras utan påverkan på fasta fornlämningar.

Bakgrund

Vattenfall Eldistribution AB planerade för ombyggnad av ledningsnätet inom ett område sydväst om Rök. Arbetet innebar nedgrävning av jordkabel utmed ca 800 meter, samt raserings av elva elstolpar. Berörda fastigheter var Färgestad 1:2, 1:3 och 3:1 samt Röks-Ödemark 1:6. Det planerade arbetsföretaget utfördes i mycket nära anslutning till flera registrerade fornlämningar (fig 3).

Schaktning för jordkabel planerades dels utmed befintlig körväg, dels i åkermark. Sträckningen för jordkabeln berörde närområdet till RAÄ 58 och korsade även ”förlängningen” av RAÄ 68, som är ett stensträngssystem som upphör där åkermarken vidtar. Det var högst troligt att fortsättningen på stensträngarna skulle kunna återfinnas dolda under matjords-skiktet. I en fornlämningstät miljö som denna är det troligt att dolda fornlämningar i form av boplatser och eventuellt gravar kan förekomma

Syfte

Syftet med förundersökningen var i första hand att tillse att inga fornlämningar kom till skada vid raseringsarbetet och jordkabelförläggningen. Om det inte var möjligt att undvika fornlämningar skulle anläggningarna dokumenteras och undersökas innan förläggningsarbetet kunde fortsätta.

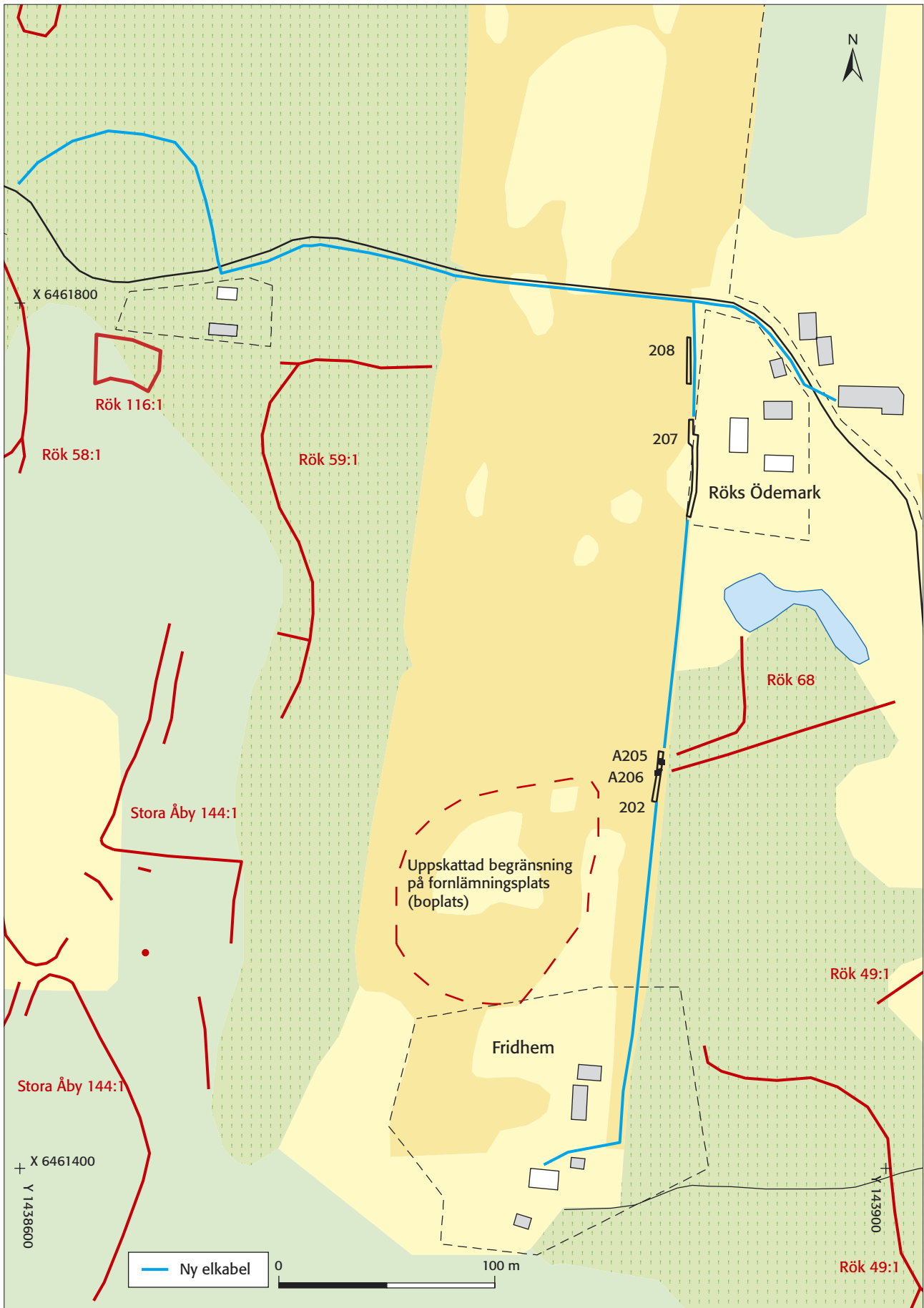

Fig 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med den planerade elkabelns sträckning markerad. Registrerade fornlämnningar och förmodat fornlämningsområde är också markerade. Skala 1:2500.

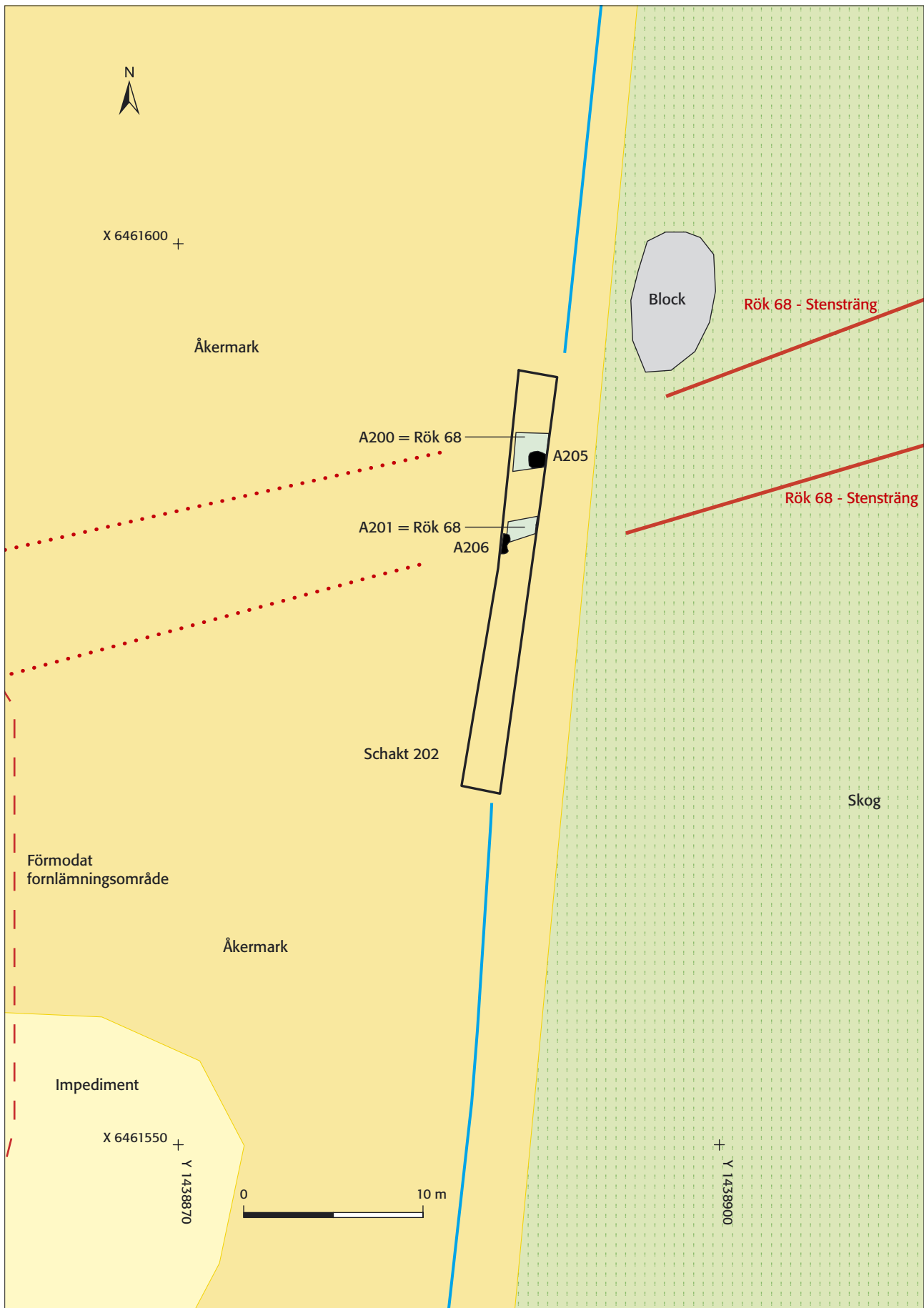

Fig 4. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med detaljbild av schaktet där resterna av stensträngarna (RAÄ 68) syns och påträffade anläggningar (A205 och A206). Skala 1:300.

Kultur- och fornlämningsmiljö

Det aktuella området ligger strax utanför det omfattande riksintresseområdet för kulturmiljövården, KE 1–7, Omberg-Tåkernområdet, och delvis inom det regionala intresseområdet, K 21, Ingvaldstorp-Valla m fl. Området karakteriseras av en fornlämningsrik övergångsbygd som från slättens öppna ytor övergår till ett mer brutet landskap med åkerholmar och skog. Fornlämningarna i området utgörs av gravfält och boplatser, men det mest utmärkande är de mycket omfattande stensträngssystemen.

Ledningsarbetet passerade stensträngarna, RAÄ 58 och 59. I nära anslutning finns dessutom RAÄ 116, som utgörs av en bebyggelselämning, och RAÄ 117, som utgörs av ännu stående, äldre byggnader.

Metod och genomförande

Vid de två berörda stensträngarna, RAÄ 58 och 59, anvisade Riksantikvarieämbetet UV Öst dels körvägar för arbetsfordonen och dels var stensträngar var belägna. Schaktning för jordkabel planerades att ske dels utmed befintlig körväg i närområdet till RAÄ 58, dels i åkermark förbi ”förlängningen” av RAÄ 68, som är ett stensträngssystem som upphör där åkermarken vidtar. Stora delar av sträckan kunde plöjas i väg- eller dikeskant varvid ingen arkeologisk insats var nödvändig på dessa platser.

Gården Röks Ödemark ligger på ett höjdläge i området. Intill detta höjdläge bedömdes möjligheten att omarkerade fornlämningar skulle kunna finnas. Två sökschakt (schakt 207 och 208) togs upp över höjden men inga anläggningar, konstruktioner, lager eller fynd påträffades. Orörd mark i form av sandblandad morän påträffades cirka 0,3–0,4 m från dagens markyta (fig 3).

I förlängningen av RAÄ 68 (Röks sn) förlades ett schakt (schakt 202). Här påträffades de bortodlade resterna efter stensträngarna i form av ett något djupare lager med hårt packad mörkare jord innehållande en del mindre stenar (förmodligen kilstenar) och ett par anläggningar. Intill den norra stensträngen låg en härd och intill den södra stensträngen en grop alternativt stenlyft (se också Resultat) (fig 4).

Plandokumentation av anläggningar och schakt utfördes med hjälp av D-GPS, och de sektioner som togs fram dokumenterades med digitalfoto. Undersökningsområdena och schakten dokumenterades också via digitalfotografering. All dokumentation har samlats i Riksantikvarieämbetets informationssystem Intrasis för vidare bearbetning.

Resultat

I schakt 207 och 208 över ett höjdparti invid gården Röks Ödemark påträffades inga anläggningar, konstruktioner, lager eller fynd i den planerade kabelns sträckning.

Schakt 202 förlades på åkern där förlängningen av stensträngarna RAÄ 68 bör ha varit. Mot botten, ned mot orörd mark, framträdde tydligt resterna av stensträngarna. Stenmaterialet har genom odling och bortforsling försvunnit och kvar var endast två svaga fördjupningar i marken som innehöll mörkare hårt packad jord. Enstaka mindre stenar hittades som kunde tolkas vara kilstenar. Stensträngsmarkeringarna i marken mättes in och riktningen visade sig stämma med befintliga registrerade stensträngar i skogsbrynet. Således har stensträngarna fortsatt ut på åkern i riktning mot ett platåliknande höjdparti, cirka 30 m åt sydväst. Här kan slutsatsen dras att stensträngarna under förhistorien bildat en fägata där man fört djuren mellan boplatser och betet med vattenhållet i öster. Med största sannolikhet ligger boplatserna på platån i väster vilken fägatan har sin riktning emot (fig 4).

I samma schakt (202) och intill stensträngsmarkeringarna påträffades också två anläggningar. A206 var en grop som innehöll bränd lera och små kolbitar. Fyllningsjorden var något mörkare än jorden i stensträngarna men i övrigt var det endast kolet och leran som skilde dem åt. A206 skulle därmed också kunna vara ett stenlyft, där en av stenarna som ingått i stensträngarna stått.

A205 var en flack och delvis sönderplöjd härd. Den var nästan rund och cirka 1 m i diameter. Det fanns rikligt med skärv- och skörbränd sten i fyllningen med en kraftig sot- och

kollins mot botten. Djupet uppgick till cirka 0,10–0,15 m. Kol från härden skickades till Poznań Radiocarbon Laboratory och visade vid analys en förromersk datering: 2310 30BP (cirka 410–350 f Kr med 2 sigmas kalibrering – bilaga 1). Om denna härd är samtida med stensträngarna är svårt att avgöra men vanligtvis brukar stensträngar kunna dateras till åtminstone efter kristi födelse. Sannolikare är kanske att härden indikerar en äldre fas i boplatsen och att den härrör från ett aktivitetsområde intill boplatsen. Säkert är dock att undersökningen vid Röks ödemark tydligt har indikerat att det finns åtminstone en boplats från äldre järnålder.

Åtgärdsförslag

Efter avslutad arkeologisk förundersökning som skedde i form av antikvarisk kontroll bedömer UV Öst att ledningen kan förläggas som planerat under förutsättning att ledningsstråket inte ändras. Undersökningen visade att området innehåller lagskyddade fornlämningar som man måste ta hänsyn till vid eventuella fortsatta markarbeten i området.

Linköping i oktober 2007

Johan Stenvall

Referenser

Arkiv

Forminnesregistret

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland

Landskap: Östergötland

Kommun: Ödeshög

Socken: Rök

Plats: Färgestad 1:2, 1:3 och 3:1, Röks Ödemark 1:6

Fornlämning: RAÄ 68 Röks sn

Undersökningens mittpunkt: X6461590, Y1438890

Koordinatsystem: RT90, 2,5 gon V

Riksantikvarieämbetet dnr: 422-1368-2007

Länsstyrelsen dnr: 431-6186-07

Länsstyrelsen beslutsdatum: 4 juni 2007

Projektnummer: 1520935

Intrasisprojekt: O2007040

Rapportnummer: 2007:83

Ansvarig arkeolog: Johan Stenvall

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland

Kostnadsansvarig: Vattenfall Eldistribution AB

Undersökningstid: 25 juni 2007

Undersökningsområde: 92 löpmeter

Arkivhandlingar: Fmis

Fynd: Inga fynd

Bilaga 1. Kalibrerad ¹⁴C-datering

